mas, ja nüüd Wolga- ja Kaama jõe ääres olewates maades, Bulgaarlaste keskel. Siit tungiswad nad edasi Rääsani kubermangusse ja Bati saatis saadikuid Rääsani würstide juure ütlema: „Kui teie rahu tahate, siis andke kõigest kümnist: würstidest, alatust rahwast, hobustest. Rääsani würstid wastaswad: „Kui meid ühtegi enam ei ole, siis jääb kõik teile.“ Rääsani würstidel oli wähe sõjawäge; nemad paluswad Wladimiri würsti Jürit Wsewolodowitschi appi. Aga see ei tulnud appi, waid lootis ise ükskinda Tatarlastest jagu saada. Ehk küll Rääsani würstidel raske oli ükskinda wõidelda, siiski wõtswad nad nõuuks oma kodumaad waenlaste eest kaitseda. Aga Tatarlasi oli arwamata. Nõnda kuidas kewadine suurwesi ümber olewad kohad täidab, nõnda täitswad Tatarlased Rääsani würstiwalda.

Jutustatakse, et Rääsani würst, kui ta nägi, et kusagilt abi ei tulnud, Batile oma poja Weodori kalli kingitustega läkitas, selle lootusega, et oma maad waenlaste laastamisest peasta. Würstil Weodoril oli ilus naine, nimega Eivraksia. Kui Bati tema iludusest kuulda sai, soowis ta teda näha. Aga Weodor kostis temale julgeste: „Kristlased ei näita oma naisi mitte paba paganatele.“ Bati käskis teda niisuguse kostuse eest hirmsasle piinata ja siis ära tappa. Sell ajal istus Eivraksia omas kambris ja waewas ennast wäga, oma meest ootes. Ta astus akna juure, oma poega walge käte peal hoides, ja ootas igatsetes oma armast abikaasa tagasi. Korraga saab ta teada, et mees on tapetud: süda sees tahtis tal walu pärast lõhkeda, ta hakas kibedaste nutma, wõttis lapse lõwaste sülle ja kargas kõrgest majast maha ja — sai surma. Selle koha peale ehitati pärast kirik.

Bati tungis oma wäehulkadega edasi Rääsani linna peale ja häwitas kõik ära, mis tee peal ette puutus: kiskus linnad põhjani maha ja tappis rahwast ilma armuta. „Mis seisis, sõi tuli, mis liikus, lõi mõõk.“ — Tapmine kestis linna ümber olewates kohtades weel mõni päew edasi, kuid ohkamine seisis. Aga ka rahwa nutukisa waikis: ei olnud enam kedagi, kes oleks ohanud ja nutnud.

Üks Rääsani würstidest, räägib ajaloo kirjutaja, oli sell ajal oma sõjawäega Tschernigowi linnas. Kui ta oma kodulinna hirmsast häwitamisest teada sai, tõtas ta kodu ja wõttis nõuuks

waenlastele seda hirmsat tegu kätte tasuda. Tema kippus oma wäikese hulgaga — neid oli ainult 1700 sõjameest — Tatarlaste kallale kiireste ja aruldase julgusega.

Tatarlased mõtlesiwad: Ega Rääsani surnud ju kodumaad kaitsma üles ei tõuse. „Mis mehed teie olete?“ küsis Bati wiie wangiwõetud soldatide käest: „Meie oleme Rääsani mehed, tulime teid aunga saatma, nagu niisugusele kuulsale tsaarile kõlbab, kui sina oled“ — kostiswad teised —, saatma nõnda, kuidas Wenelased barjunud, oma waenlasi saatma: Noolidega ja piikadega.“ See peutäis wapraid mehi ei jõudnud Bati hulkadest jagu saada. Suurem jagu nendest jättis oma elu aunga tapeluses isamaa eest. Neid, keda suure tõõwaewaga wangi saadi, laskis Bati tagasi kodumaale, ja ei teinud neile ühtegi kurja ega wiga. Aga need ükskud wabwuse ja wapruse katsed ei jõudnud õnnetu Wenemaad mitte peasta.

Bati tungis edasi Wladimiri kubermangusse, põletas Moskwa ja Susdali, laastas, mis ta wõis, wõttis wangi, keda ta kätte sai ja lõi maha, kes wastu pani ja kippus edasi pealinna poole. Wladimiri elanikud waatasiwad ehmatusega arwamata hulkade peale.

Wladimiri würst tõtas Jaroslawi walda sõjawäge koguma. Tema pojad ja tütred jäiwad linna. Tatarlased tuliwad linna alla ja küsisiwad: „Mis, kas Suurwürst linnas?“ Wladimiri mehed wastaswad neile noolidega. Tatarlased piirasiwad linna ümber. Noored würstid tahtsiwad wälja minna, Tatarlastega wõitlema. Nad räägitsiwad: „Sureme, surueme aunga Wladimiri kuldsete märawate ees õige-usu eest.“ Aga sõjawealikud ei lasknud neid mitte linnast wälja, sest nad nägiwad juba ette ära, et noori würstisid wäljas surm ootab, ja lootsiwad, et pea tuleb Suurwürst ja peastab neid ära. Wiiendamal päewal hakasiwad Tatarlased tormi jooksma, seadsiwad müürilõhkumise masinad üles ja tungisiwad pea linna sisse. Wsewolod läks waenlastele kalli kingitustega wasta, aga ta löödi kohe maha. Würsti perekond peapiiskopi Mitrowaniga põgenesiwad kirikusse ja paniwad uksed kinni. Tatarlased kandsiwad kiriku ümber puud ja süütasiwad siis põlema. Kui tuli kiriku ümber leegitses, hüüdis piiskop walju healega! „Issand Jumal! Si-

Eesti rahwa kasuline kalender 1889, lk. 22